

การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
THE DEVELOPMENT OF TEACHER'S LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY
BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES, IN SCHOOLS UNDER PHRA NAKHON SI
AYUTTHAYA SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

¹ศักดิ์โสภณ สุขอ้วน Saksopon Suk-aun ²บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart

³พระสุรชัย สุรชัยโย PhraSurachai Surachayo

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author Email: Saksopon17@hotmail.com

Article Received: June 14, 2026. Revised: August 27, 2026. Accepted: August 29, 2026.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู 2) เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรม และ 3) เพื่อประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 302 คน การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป/คน การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน และการประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษา 15 คน จากนั้นนำคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมไปทดลองใช้ในสถานศึกษา 4 แห่ง และทำการประเมินสมรรถนะของครู 179 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า $PNI_{modified}$ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา อันดับ 1 คือ การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมเป็นการนำกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีมาสู่ปฏิบัติการให้สอดคล้องกับมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสมรรถนะประจำสายงาน 6 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (2) ด้านการพัฒนาผู้เรียน (3) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน (4) ด้านการวิเคราะห์สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน (5) ด้านภาวะผู้นำครู (6) ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ และการบูรณาการหลักพุทธธรรม 4 3) ผลการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรม หลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ, การจัดการเรียนรู้ของครู, วจีธรรม

Abstract

This research article aims to: 1) Study the needs assessment for developing teachers' learning management competency; 2) Develop teachers' learning management competency based on Buddhist principles; and 3) Evaluate the teachers' learning management competency based on Buddhist principles in schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office. This study employed a multi-phase mixed-methods research design. The data was collected through a questionnaire administered to 302 teachers and educational personnel, interviews with 15 key informants, a focus group discussion with 9 experts, and a seminar involving 15 school administrators. Subsequently, the manual for learning management competency development based on Buddhist principles was implemented in four schools, followed by an assessment of the competencies of 170 teachers. Quantitative data was analyzed using percentage, mean, standard deviation, and Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}), while qualitative data was analyzed using content analysis.

The research findings revealed that: 1) The highest priority need for developing teachers' learning management competency in schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office was the competency in building relationships and cooperation with the community for learning management. 2) The development of teachers' learning management competency based on Buddhist principles involved translating theoretical frameworks into practice in accordance with the standards of the Office of the Basic Education Commission covering six functional competencies: (1) curriculum and learning management, (2) learner development, (3) classroom management, (4) analysis, synthesis, and research for learner development, (5) teacher leadership, and (6) relationship building and community cooperation for learning management, integrated with Vuddhidhamma, and (3) the evaluation of the manual for developing teachers' learning management competency based on Buddhist principles, in terms of utility and feasibility, was overall at the highest level. 3) The evaluation results of the teachers' learning management competency based on Buddhist principles after the development was at the highest level.

Keywords: Competency Development, Teachers' Learning Management, Vuddhidhamma

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ไร้พรมแดน รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะแห่งอนาคต โดยเป้าหมายสูงสุดของการปฏิรูปการศึกษาคือการสร้างผู้เรียนให้เป็นนวัตกรรมและพลเมืองที่มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) อย่างไรก็ตาม กลไกสำคัญที่สุดที่จะทำให้นโยบายระดับชาติสัมฤทธิ์ผลได้นั้นคือ ครูผู้สอน ซึ่งถือเป็นวิชาชีพขั้นสูงที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ ทักษะ และจิตวิญญาณ ในยุคปัจจุบันบทบาทของครูได้เปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ (บอกเล่า) ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ (วนิดา ภูขำนิ, 2564) ดังนั้น การที่ครูจะสามารถรับมือกับความท้าทายนี้ได้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะ (Competency) อย่างเป็นระบบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) จึงได้กำหนดกรอบสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) สำหรับครูไว้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) สมรรถนะการพัฒนาผู้เรียน 3) สมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียน 4) สมรรถนะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) สมรรถนะภาวะผู้นำครู และ 6) สมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสมรรถนะทั้ง 6 ด้านนี้ คือกลไกหลักที่จะสะท้อนถึงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเป็นรูปธรรม

แม้จะมีนโยบายและกรอบสมรรถนะที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติจริง การจัดการศึกษาของไทยยังคงเผชิญกับสภาพปัญหาและวิกฤติหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน จากรายงานการวิจัยและสภาพการณ์ปัจจุบันพบว่า ครูผู้สอนจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ขาดความชำนาญในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และต้องเผชิญกับภาระงานนอกเหนือการสอนที่เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนมีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น ภาวะสมาธิสั้น การขาดความพร้อมจากปัญหาครอบครัว และการได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้การกำกับดูแลชั้นเรียนและการพัฒนาผู้เรียนเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่ง (พิญญา ใจมาลัย, 2565) ที่ผ่านมา แม้หน่วยงานต้นสังกัดจะมีความพยายามในการพัฒนาสมรรถนะครูผ่านรูปแบบการอบรม สัมมนา หรือการศึกษาดูงาน แต่การพัฒนาดังกล่าวมักเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและมีลักษณะเป็นแบบบนลงล่าง ขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำความรู้มาบูรณาการสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนได้อย่างยั่งยืน เพราะการพัฒนาเหล่านั้นขาดการสร้างความรู้และแรงจูงใจจากภายใน (Intrinsic Motivation) ของตัวครูเอง (วนิดา ภูขำนิ, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีภารกิจและบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและกำกับดูแลสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัด เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของกลุ่มนโยบายและแผน พบว่า ทิศทางการบริหารจัดการมุ่งเน้นการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและติดตามการบริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา, 2568) แต่ทว่าในระดับการปฏิบัติงานของสถานศึกษาในสังกัด กลับพบความท้าทายในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะปัญหาครูขาดทักษะในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาในชั้น

เรียน ตลอดจนข้อจำกัดในการดำเนินการมีส่วนร่วมจากชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในพื้นที่ ซึ่งหากปล่อยไว้และไม่มีการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท ย่อมส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเติบโตอย่างมีคุณภาพของเยาวชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากข้อจำกัดของการพัฒนาสมรรถนะครูด้วยรูปแบบทั่วไปที่อาศัยเพียงทฤษฎีตะวันตก ซึ่งมักมุ่งเน้นไปที่ทักษะทางกายภาพและกระบวนการทำงานที่เป็นเชิงกลไกมากเกินไป ผู้วิจัย จึงมีแนวคิดที่จะนำหลักพุทธธรรมเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญในการขจัดเกลาระบอบทัศน์และพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูจากภายในสู่ภายนอก โดยหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพและการเรียนรู้คือ หลักกุศลธรรม 4 ซึ่งหมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญทางปัญญาและสร้างความองอาจแห่งวิถีชีวิต ประกอบด้วย 1) สัมปยุตสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) คือการแสวงหากัลยาณมิตร การเปิดใจร่วมวงสนทนาทางวิชาชีพ (PLC) และเครือข่ายชุมชน 2) สัทธัมมัสสวนะ (การฟังธรรม) คือการศึกษาค้นคว้าหลักวิชาการ ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ และบริบทของผู้เรียนอย่างถ่องแท้ 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) คือการคิดไตร่ตรอง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และออกแบบนวัตกรรมจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และ 4) อัมมานุสรมปฏิปัตติ (การปฏิบัติสมควรแก่ธรรม) คือการลงมือจัดการเรียนรู้จริง การวัดและประเมินผลอย่างยุติธรรม และการนำผลไปพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551) การบูรณาการหลักกุศลธรรม 4 เข้ากับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 ด้าน จะช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้ที่ตื่นรู้ มีเหตุมีผล มีความเมตตาต่อผู้เรียน และสามารถเปลี่ยนพื้นที่ห้องเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้เชิงบวกได้อย่างยั่งยืน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยมุ่งหวังที่จะนำหลักกุศลธรรม 4 มาเป็นกลไกเชิงบูรณาการในการพัฒนาสมรรถนะของครูทั้ง 6 ด้าน เพื่อให้สถานศึกษา ผู้บริหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้เป็นต้นแบบในการยกระดับศักยภาพของครูผู้สอน ให้เป็นครูวิถีพุทธยุคใหม่ที่มีทั้งความเชี่ยวชาญทางวิชาการและมีความตระหนักรู้ทางจิตวิญญาณ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตในสังคมแห่งศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 29 โรงเรียน จำนวน 1,320 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา, 2567) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 302 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มี 6 ด้าน ด้านละ 7 ข้อ รวม 42 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน 4) ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) ด้านภาวะผู้นำครู และ 6) ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert Scale มี 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบเครื่องมือโดยใช้สูตรในการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) (สุวิมล ติรกันันท์, 2550) ได้ค่ารายข้อคำถามแต่ละข้อคะแนน คือ 0.60 - 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่า 0.912 จากนั้นสร้างแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ด้วยระบบ Google Forms ซึ่งจัดส่งลิงก์แบบสอบถามผ่านช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ (LINE Application) ส่วนตัว และวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน 4) ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) ด้านภาวะผู้นำครู และ 6) ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ และการบูรณาการหลักคุณธรรม 4 ประการด้วย สัปปุริสสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) สัทธัมมัสสวนะ (การรับฟังข้อธรรม) โยนิโสมนสิการ (การพิจารณาโดยแยบคาย) และธัมมานุฉินมปฏิบัติ (การปฏิบัติตามข้อธรรม) และจัดทำเป็นคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จากนั้นจัดประชุมสัมมนาเพื่อประเมินคู่มือกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 15 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้แบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยการทดลองใช้คู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรม และประเมินสมรรถนะของครูก่อนและหลังการใช้คู่มือมีกลุ่มเป้าหมาย

คือ ครู จำนวน 179 คน ในสถานศึกษา 4 แห่ง แบ่งตามขนาดของสถานศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะ และทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า

1.1 สภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้เรียน รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านภาวะผู้นำครู ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน และด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

1.2 สภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้เรียน รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านภาวะผู้นำครู กับด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน และด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน

1.3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนามาก่อน โดยภาพรวม มีค่า $PNI_{modified} = 0.308$ เมื่อพิจารณารายด้าน สามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย ดังนี้ อันดับ 1 ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.335$) อันดับ 2 ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ($PNI_{modified} = 0.322$) อันดับ 3 ด้านภาวะผู้นำครู ($PNI_{modified} = 0.305$) อันดับ 4 ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ($PNI_{modified} = 0.304$) อันดับ 5 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.292$) และอันดับสุดท้าย อันดับ 6 ด้านการพัฒนาผู้เรียน ($PNI_{modified} = 0.292$)

2. ผลการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า

2.1 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักคุณธรรม 4 พบว่า 1) สัมปติสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) การสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและจัดระบบพี่เลี้ยง ช่วยกระตุ้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการวัดผลร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ 2) สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรมให้ชัดเจน) บุคลากรต้องชวนขยายศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีการประเมินผลยุคใหม่และการวัดผลเชิงรุกอย่างลึกซึ้ง 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) การนำองค์ความรู้มาวิเคราะห์ไตร่ตรองถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักสูตรและธรรมชาติ 4) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติสมควรแก่ธรรม) การลงมือสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลตามสภาพจริงนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน สะท้อนถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอน ครอบคลุมการตรวจสอบข้อบกพร่อง ปรับปรุงเครื่องมือประเมินอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการพัฒนาผู้เรียนบูรณาการหลักคุณธรรม 4 พบว่า 1) สัมปติสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและครูแนะแนว ช่วยเปิด

มุมมองการทำงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนครอบคลุมถึงพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรมให้ชัดเจน) บุคลากรต้องชวนช่วยศึกษาผู้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและทฤษฎีการปรับพฤติกรรมวัยรุ่น เพิ่มพูนความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) การนำองค์ความรู้และข้อมูลภูมิหลังของผู้เรียนมาวิเคราะห์ไตร่ตรองอย่างเป็นเหตุเป็นผล ช่วยแยกแยะกลุ่มนักเรียนตามสภาพความเสี่ยงได้อย่างถูกต้อง 4) อัมมานุอัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติสมควรแก่ธรรม) การลงมือจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศรายบุคคลและติดตามพฤติกรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของครู

2.3 ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนบูรณาการหลักคุณธรรม 4 พบว่า 1) สปัปฺริสสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรและการขอคำปรึกษาจากนักจิตวิทยาโรงเรียนหรือครูแนะแนว และการรับฟังประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญ 2) สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรมให้ชัดเจน) บุคลากรต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการสร้างวินัยเชิงบวกและทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) การนำความรู้ทางจิตวิทยามาวิเคราะห์พิจารณาถึงภูมิหลังและสาเหตุแห่งพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละบุคคล ช่วยลดอคติในการแก้ปัญหาไปสู่การเลือกใช้วิธีการเสริมแรงทางบวกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน 4) อัมมานุอัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติสมควรแก่ธรรม) การลงมือประยุกต์ใช้วินัยเชิงบวกและเทคนิคทางจิตวิทยาในการจัดการชั้นเรียน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน

2.4 ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนบูรณาการหลักคุณธรรม 4 พบว่า 1) สปัปฺริสสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) การสร้างเครือข่ายคลินิกวิชาการและระบบพี่เลี้ยงด้านการวิจัย ช่วยลดความวิตกกังวลในการทำงาน 2) สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรมให้ชัดเจน) บุคลากรต้องชวนช่วยศึกษาขั้นตอนระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน การเข้าร่วมรับฟังการบรรยายหรือการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติเบื้องต้น 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) การนำสภาพปัญหาในห้องเรียนมาคิดวิเคราะห์หาสาเหตุอย่างเป็นระบบ ช่วยให้การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยมีความชัดเจน 4) อัมมานุอัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติสมควรแก่ธรรม) การลงมือดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนทดลองใช้นวัตกรรมแก้ปัญหา สะท้อนถึงความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู

2.5 ด้านภาวะผู้นำครูบูรณาการหลักคุณธรรม 4 พบว่า 1) สปัปฺริสสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) การสร้างเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ร่วมกับผู้บริหารและเครือข่ายนักการศึกษา ช่วยกระตุ้นแรงบันดาลใจและจุดประกายความคิดริเริ่ม 2) สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรมให้ชัดเจน) บุคลากรต้องชวนช่วยสืบค้นความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาอันทันสมัยและแนวโน้มการศึกษาโลก 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) การนำองค์ความรู้และนโยบายมาวิเคราะห์พิจารณาร่วมกับบริบทและข้อจำกัดของสถานศึกษา ช่วยให้การคิดค้นนวัตกรรมมีความเป็นไปได้จริง 4) อัมมานุอัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติสมควรแก่ธรรม) การลงมือริเริ่มและนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้นจริง สะท้อนถึงความโดดเด่นในการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำของครู

2.6 ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักคุณธรรม 4 พบว่า 1) สปัปฺริสสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) การสร้างสัมพันธ์ภาพและเครือข่ายคณะทำงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการท้องถิ่น ช่วยเปิดช่องทางการสื่อสาร การรับฟังคำปรึกษาและข้อเสนอแนะจากองค์กรภายนอกนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นและสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรมให้ชัดเจน) บุคลากรต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับ

เทคนิคการประชาสัมพันธ์องค์กรและการเจรจาต่อรอง การสืบค้นระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการรับบริจาคและการเขียนโครงการขอรับการสนับสนุน 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) การนำข้อมูลความต้องการของสถานศึกษามาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบทและยุทธศาสตร์ขององค์กรภายนอก ช่วยให้การขอรับการสนับสนุนมีน้ำหนัก 4) อัมมานุอัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติสมควรแก่กรรม) การลงมือประสานงานและระดมทรัพยากรจากองค์กรภายนอกมาสนับสนุนการจัดการศึกษา สะท้อนถึงความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะด้านการสร้างเครือข่ายของครู

ผลการประชุมสัมมนาเพื่อประเมินคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

รายการประเมินคู่มือ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	4.80	0.46	มากที่สุด	4.65	0.50	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของคู่มือ	4.75	0.48	มากที่สุด	4.65	0.52	มากที่สุด
3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4.85	0.42	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
4. นิยามศัพท์เฉพาะ	4.75	0.50	มากที่สุด	4.65	0.50	มากที่สุด
5. กรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรม	4.75	0.50	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
6. แนวทางการนำคู่มือไปปฏิบัติ	4.73	0.53	มากที่สุด	4.58	0.60	มากที่สุด
7. โครงการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา	4.80	0.44	มากที่สุด	4.64	0.52	มากที่สุด
8. ภาพรวมของคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมฯ	4.90	0.35	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด
รวม	4.79	0.46	มากที่สุด	4.64	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า ด้านความมีประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่า ด้านความเป็นไปได้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

รายการประเมิน	ก่อน			หลัง		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
1. ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	3.52	0.68	มาก	4.68	0.45	มากที่สุด
2. ด้านการพัฒนาผู้เรียน	3.48	0.70	ปานกลาง	4.72	0.44	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน	3.55	0.67	มาก	4.66	0.48	มากที่สุด
4. ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	3.38	0.75	ปานกลาง	4.68	0.45	มากที่สุด
5. ด้านภาวะผู้นำครู	3.47	0.71	ปานกลาง	4.70	0.46	มากที่สุด
6. ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้	3.35	0.76	ปานกลาง	4.73	0.43	มากที่สุด
รวม	3.46	0.71	ปานกลาง	4.69	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า ก่อนใช้คู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรม มีผลการประเมินสมรรถนะโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า หลังใช้คู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรม มีผลการประเมินสมรรถนะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่สำคัญสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า รายการที่มีความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน อันดับ 1 คือ ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ในทางปฏิบัติครูมักมีภาระงานสอนและงานเอกสารภายในองค์กรที่ล้นมือ ทำให้ขาดโอกาสและเวลาในการสร้างเครือข่ายภายนอกสถานศึกษา แต่บริบทการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมุ่งให้สถานศึกษาต้องใช้ชุมชนเป็นฐาน จึงทำให้ด้านนี้มีผลความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้ครูมีทักษะในการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญชลี สุขในสิทธิ์ และอนุพันธ์ คำปิ่น (2560) ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูมีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามสังกัดสถานศึกษา โดยเฉพาะในประเด็นด้านการสร้างสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของมัลลิกา จอมันทรกานต์ (2561) ที่พบว่า วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูมัธยมศึกษาที่เหมาะสมและมีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ คือ การสร้างเครือข่าย (Networking) และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อนำไปสู่การยกระดับศักยภาพการทำงานร่วมกับชุมชนภายนอกได้อย่างเข้มแข็ง

2. ผลการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า เป็นการนำกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีมาสู่ปฏิบัติการ

อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสมรรถนะประจำสายงาน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน 4) ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) ด้านภาวะผู้นำครู และ 6) ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการหลักคุณธรรม 4 ได้แก่ 1) สัมปยุตสังสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) 2) สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรมให้ชัดเจน) 3) โยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยบคาย) และ 4) อัมมานุอัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติสมควรแก่ธรรม) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การนำหลักธรรมมาบูรณาการในการพัฒนาสมรรถนะ เป็นแนวทางในการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ โดยสัมปยุตสังสวะ และสัทธัมมัสสนะ ทำให้ครูเปิดรับความรู้และเครือข่ายใหม่ๆ เช่น PLC และระบบพี่เลี้ยง โยนิโสมนสิการ และอัมมานุอัมมปฏิบัติ ทำให้ครูรู้จักคิดวิเคราะห์ปัญหาผู้เรียนและลงมือแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2554) ที่ได้กล่าวไว้ว่า วุฒิธรรม 4 คือธรรมอันเป็นเครื่องเจริญหรือเป็นเหตุให้ถึงความเจริญงอกงามแห่งปัญญา ซึ่งเป็นคุณทรัพย์ทางปัญญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานได้อย่างครบถ้วนทุกขั้นตอน และผลการวิจัยของณัฐพร สิงห์สร (2567) ที่พบว่า การนำหลักคุณธรรม 4 มาเป็นตัวแปรหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงและส่งเสริมศักยภาพของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบทของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า ผลการประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า คู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมครอบคลุมสมรรถนะประจำสายงานทั้ง 6 ด้าน ทำให้มีความสอดคล้องกับคู่มือการประเมินสมรรถนะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ที่ได้กำหนดสมรรถนะประจำสายงาน 6 ด้านเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการประเมินและยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ

3. ผลการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า หลังจากได้นำคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมไปใช้ สมรรถนะของครูเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า คู่มือการพัฒนาที่สร้างขึ้นนี้ เป็นกระบวนการที่ออกแบบมาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นจริงและบริบทของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทำให้ครูเห็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชนกพร จุฑาสงษ์ (2559) ที่พบว่า โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ช่วยให้ครูมีผลประเมินสมรรถนะหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยานี จิตรเจริญ (2557) ที่พบว่า กระบวนการฝึกอบรมที่เน้นการปฏิบัติจริงช่วยยกระดับความสามารถของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา สรุปลเป็น “D6CB” ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย คือ D6CB มีอธิบายว่า

D = Development of Learning Management Competency for Teachers (การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู) กระบวนการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาในการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของครูอย่างเป็นระบบ ผ่านวิธีการที่หลากหลายและเน้นการปฏิบัติจริง เพื่อยกระดับความสามารถของครูผู้สอน

6C = Competency for Teachers (การพัฒนาสมรรถนะ 6 ประการ ของครูตามหลักพุทธธรรม) การพัฒนาพฤติกรรม ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาที่เกิดจากการปลูกฝังกระบวนการทางปัญญาและการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม 4 อันเป็นเครื่องมือสร้างความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นฐานรากในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธ การพัฒนาสมรรถนะของครูในการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อนำมาออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาและหน่วยการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ตามบริบทของท้องถิ่น ครูต้องสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผสานกับการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย รวมถึงการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงอย่างเป็นระบบ

2. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะของครูในการดูแลและส่งเสริมผู้เรียนในมิติที่นอกเหนือจากวิชาการ ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความเป็นประชาธิปไตย และทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครูต้องมีทักษะในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การคัดกรอง การให้คำปรึกษา และการจัดการกับภาวะความเสี่ยงของนักเรียนเป็นรายบุคคล

3. การบริหารจัดการชั้นเรียนแห่งความสุข การพัฒนาสมรรถนะของครูในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก ครูต้องมีความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและจิตวิทยาที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย มีความสุข และเอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการข้อมูลสารสนเทศในชั้นเรียน และการใช้วินัยเชิงบวกเพื่อปรับพฤติกรรมผู้เรียนโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง

4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยด้วยปัญญา การพัฒนาสมรรถนะของครูในการเป็นนักวิจัย ครูต้องมีทักษะในการสังเกต รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเพื่อสร้างเครื่องมือนวัตกรรม และลงมือทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเชื่อถือได้

5. ภาวะผู้นำของครูยุคใหม่ การพัฒนาสมรรถนะของครูที่สะท้อนถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) และความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ครูต้องมีทักษะในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สามารถเป็นพี่เลี้ยง ชี้แนะแนวทางแก่เพื่อนร่วมวิชาชีพ กล้าที่จะริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆ และเชื่อมโยงเป้าหมายส่วนตนเข้ากับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขององค์กร

6. การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างเป็นกัลยาณมิตร การพัฒนาสมรรถนะของครูในการสร้างความร่วมมือเชิงรุก ครูต้องมีทักษะด้านมวลชนสัมพันธ์ สามารถลงพื้นที่สร้างเครือข่ายกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมทรัพยากร ทุนการศึกษา และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการเป็นแหล่งเรียนรู้ตามบริบทของพื้นที่

B = Buddhist Principles of Vuddhi-dhamma (หลักคุณธรรม 4) คือ ธรรมอันเป็นเครื่องเจริญหรือกระบวนการที่นำไปสู่ความงอกงามทางปัญญาและการปฏิบัติ ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของครู ประกอบด้วย

1. สัมปรีตสังเสวะ การสร้างเครือข่ายทางสังคม การพัฒนาสมรรถนะครูจำเป็นต้องเปิดรับทัศนคติใหม่ นำพาตนเองเข้าสู่สภาพแวดล้อมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เข้าหาผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือครูต้นแบบ เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ และรับฟังคำปรึกษาอย่างกัลยาณมิตร

2. สัทธัมมัสสวณะ กระบวนการแสวงหาสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูต้องมีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีการสอนแนวใหม่ นวัตกรรมทางการศึกษา บริบทของชุมชน ตลอดจนหลักจิตวิทยาพัฒนาการของผู้เรียน ให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้องและทันสมัย ซึ่งจะนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

3. โยนิโสมนสิการ กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงระบบ และการสะท้อนคิดทางวิชาชีพ เป็นกระบวนการที่ครูนำข้อมูลจากการรับฟังและการค้นคว้ามาจัดกระทำทางปัญญา โดยการวิเคราะห์

หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างเป็นตรรกะและปราศจากอคติ นำไปสู่การไตร่ตรองเพื่อออกแบบ และวางแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

4. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ การนำหลักวิชาไปสู่การปฏิบัติจริง โดยครูจะนำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผ่านการไตร่ตรองอย่างแยบคายแล้วไปลงมือปฏิบัติจริงในชั้นเรียนอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและ จรรยาบรรณวิชาชีพ ควบคู่ไปกับการติดตามประเมินผล การให้ข้อมูลสะท้อนกลับ และการนำผลลัพธ์มา ปรับปรุงแก้ไขกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 1

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรที่จะต้องส่งเสริมให้นำคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมไปกำหนดเป็นนโยบายและกรอบแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาบุคลากร ซึ่งจะ ช่วยสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่เข้มแข็ง ช่วยให้ครูมีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบตาม หลักภูมิธรรม 4 ได้แก่ การรู้จักสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรเพื่อรับฟังคำปรึกษา การแสวงหาความรู้เชิงรุก การ คิดวิเคราะห์ไตร่ตรอง และการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาจริง

1.2 การนำคู่มือการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติจริง สถานศึกษาควรที่จะต้องมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับ บริบท และข้อจำกัดของตนเองได้ ทั้งในด้านขนาดของสถานศึกษา ความพร้อมของทรัพยากรบุคคล งบประมาณ ตลอดจนความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรที่จะต้องทำวิจัยเรื่อง การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่เรียนกับครูซึ่งผ่าน การพัฒนาตามคู่มือนี้

2.2 ควรที่จะต้องทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลักพุทธ ธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อขยายผลไปสู่บริบทของโรงเรียนประถมศึกษา

2.3 ควรที่จะต้องทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูตามหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็น หลักธรรมที่อธิบายถึงคุณลักษณะและทักษะการสอนของครู

เอกสารอ้างอิง

- ชนกพร จุฑาสงษ์. (2559). การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณฐพร สิงห์สร. (2567). การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างศักยภาพความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักภูมิธรรม 4 ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยานี จิตรเจริญ. (2557). การพัฒนากระบวนการฝึกอบรมครูด้วยเครือข่ายครูและแนวคิดการออกแบบเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1/ยุติ). พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พิญญา ใจมาลัย. (2565). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนศรีสังวาลย์ขอนแก่น. รายงานวิจัย. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ: โรงเรียนศรีสังวาลย์ขอนแก่น.
- มัลลิกา จอมันทรกานต์. (2561). การพัฒนาสมรรถนะครูมัธยมศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วนิดา ภูขานี. (2564). การพัฒนาสมรรถนะของครูเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: กรณีโรงเรียนบ้านนาตาลคำข่า. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุขฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. (2567). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. (2568). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการประเมินสมรรถนะครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือประเมินสมรรถนะครู (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุวิมล ติรกันนธ์. (2550). การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สุขในสิทธิ์ และอนุพันธ์ คำปัน. (2560). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 20(1), 342-354.

- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Likert, Rensis. (1967). *The Method of Constructing an Attitude Scale*. Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin Ed. New York: Wiley & Son.